

ПРИКАЗКИТЕ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА: ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ, ПОЛЗИ И ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛОЖЕНИЕ В РАННОТО ДЕТСКО РАЗВИТИЕ

Стела Недялкова Андонова

ДГ „Бисер“ с. Труд общ. Марица обл. Пловдив

Резюме: *Приказките са не само част от детската литература, но и изключително мощен инструмент в развитието на децата в детската градина. Този материал разглежда значението на приказките за детското развитие, както и начините, по които те могат да бъдат използвани като педагогически инструмент за стимулиране на въображението, разширяване на речевия запас, усвояване на морални ценности и развиване на социални умения. Чрез анализа на различни литературни произведения за деца се изследват ползите от приказките и техните роли в процеса на възпитание и обучение в ранна възраст.*

Ключови думи: *приказки, ранно детско развитие, езикови умения, социализация, морални стойности, въображение, емоционално развитие, когнитивни способности, възпитание, ролеви игри, социални умения.*

FAIRY TALES IN KINDERGARTEN: THEORETICAL FOUNDATIONS, BENEFITS, AND PRACTICAL APPLICATION IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT

Stela Nedyalkova Andonova

Kindergarten "Biser," Trud Village, Maritsa Municipality, Plovdiv Region

Abstract: *Fairy tales are not only part of children's literature but also an extremely powerful tool in the development of children in kindergarten. This paper explores the significance of fairy tales for child development and the ways in which they can be used as a pedagogical tool to stimulate imagination, expand vocabulary, instill moral values, and develop social skills. Through the analysis of various literary works for children, the benefits of fairy tales and their roles in the process of education and upbringing in early childhood are examined.*

Keywords: *fairy tales, early childhood development, language skills, socialization, moral values, imagination, emotional development, cognitive abilities, upbringing, role-playing games, social skills.*

Приказките играят централна роля в културния живот на детето. Те не само че забавляват, но и учат. Ранното запознаване с приказките създава основа за развитието на въображението, социалните умения и моралните ценности на детето. В детската градина, където се формират първоначалните основи на личността и на социалните умения, приказките са основен инструмент на педагога.

Приказките се явяват не само литература, но и средство за формиране на важни умения в ранна детска възраст. Според психолози и педагози приказките имат положително въздействие върху развитието на детето в следните аспекти:

1. **Развитие на езиковите умения:** Четенето на приказки разширява речниковия запас на децата и подобрява тяхната граматика. Те научават нови думи, формират изречения, развиват разказвателните си умения.

2. **Развитие на когнитивните способности:** Приказките стимулират въображението, аналитичното мислене и способността за разпознаване на причинно-следствени връзки. Чрез тях децата разбират основни концепции като добро и зло, важноста на решенията и последиците от действията.

3. **Социализация и морални нагласи:** Приказките учат на важни морални стойности като честност, доброта, смелост и състрадание. Чрез персонажите в приказките децата могат да се идентифицират с различни роли и да разбират социалните взаимодействия.

4. **Емоционално развитие:** Чрез приказките децата се учат да разпознават и изразяват различни емоции, което е основа за емоционалната интелигентност. Това им помага да се справят с вътрешните си чувства и да изграждат здрави емоционални отношения.

Принципите на използване на приказките в детската градина са следните:

1. **Избор на подходящи приказки:** Педагогът трябва да избира приказки, които са съобразени с възрастовите особености на децата. Те трябва да бъдат интересни, с ясно изразени образи и ценности, които децата могат лесно да усвоят.

2. **Методи на работа с приказките:** За да се извлекат максимални ползи от приказките, педагогът може да използва различни методи като разказване, драматизация, ролеви игри и задаване на въпроси след прочита на приказката. Важен момент е да се насърчава активно участие на децата, като се обсъждат моралните поуки и се разглеждат различни перспективи.

3. **Приказки за развитие на конкретни умения:** В зависимост от нуждите на групата педагогът може да избира приказки, които целенасочено развиват определени умения – например приказки, които учат на решаване на конфликти, развитие на лидерски качества или възпитават в любов към природата.

Приказният жанр въздейства върху въображението, емоционалното развитие и речта на децата.

Приказките играят решаваща роля за цялостното развитие на децата, като не само обогатяват техния вътрешен свят, но и им помагат да се ориентират в социалните отношения и реалния живот. Те предлагат на малките читатели възможността да се сблъскват със ситуации, които развиват тяхната емпатия и способности за адаптиране към различни обстоятелства. Чрез героите, които преминават през изпитания, децата се учат на важни житейски уроци, които им помагат да разберат как да се справят с трудностите в живота. Например срещата на героите с препятствия, като зли чудовища или трудни решения, ги мотивира да проявяват смелост и изобретателност. Това е основа за развитие на личностната устойчивост и решителност в моменти на несигурност.

Приказките стимулират развитието на критично мислене. Когато децата се запознават с различни сюжетни обрати, те започват да анализират постъпките на героите и да осъзнават логическите връзки между събитията. Това не само развива когнитивни

способности, но и ги учи да правят собствен избор и да поемат отговорност за действията си. Разпознавайки причинно-следствените връзки в приказките, децата разбират по-добре основни житейски концепции като справедливост, наказание и награда. Четенето на приказки развива и речевото възприятие, обогатява се речниковият запас, прави децата по-сигурни в комуникацията си с другите. В този процес те започват да се изразяват по-ясно и уверено, което влияе на техните социални умения и самооценка.

От емоционална гледна точка приказките играят ключова роля в изграждането на самочувствие и самооценка. Чрез идентификацията с героите те усещат, че могат да преодолеят препятствия и да се справят с негативни емоции като страх или съмнение. Това не само ги укрепва в трудни моменти, но и им помага да се развиват като уверени личности с по-добро разбиране за себе си и своето място в обществото. Приказките дават възможност на децата да се идентифицират с различни герои, което подкрепя развитието на тяхната емоционална интелигентност. Децата се научават да разпознават и изразяват чувствата си, да се справят със сложни емоции, като тъга или раздяла.

Възможността за изживяване на различни емоции чрез персонажи и сюжети от приказките дава на децата силен инструмент за адаптиране към заобикалящия ги свят, като им помага да бъдат по-емпатийни и съпричастни към проблемите на другите. Всичко това е основа за изграждане на успешни междуличностни отношения и здрави социални навици.

Казаното дотук позволява да се направи следното обобщение: възприемането и пресъздаването на приказката обогатява детската реч, изгражда граматически правилни конструкции, създава навик за речево общуване на книжовен български език, възпитава добродетели.

Това позволи поставянето на следния въпрос: *Как приказният жанр влияе върху формиране на уменията за създаване на творчески текст в детската градина?*

Така се оформи и **целта** на настоящото изследване: развитие на детското словотворчество чрез промяна на изходния текст.

Задачите за постигането ѝ включват следните дейности:

„Грите прасенца“ – Задачата е насочена към творческа интерпретация на съдържанието чрез включване на нов, неочакван персонаж, с цел стимулиране на въображението и разширяване на сюжетната линия.

1. „Златното момиче“ – Задачата е да се проследи въздействието на положителните герои върху децата и да се насърчи идентификацията с добродетелни постъпки и ценности.

2. „Мечката и лошата дума“ – Основната задача е развиване на способността за открояване на положителните послания в текста и формиране на езикова култура чрез избягване на неприемливи и неетични изрази.

3. „Сливи за смет“ – Задачата е да се предостави свобода на детското въображение чрез създаване на собствено продължение на приказката, като се стимулират креативното мислене и разказвателните умения.

Резултати от работата с приказките за развитие на детското словотворчество.

Изследване и развитие на словотворчеството чрез работа с приказки.

Словотворчеството при децата се диагностицира чрез наблюдение и анализ на следните аспекти:

- **Обем и дължина на текста** – брой изречения и използвани думи.
- **Оригиналност** – степен на креативност при създаването на текст, нови герои, обрати и алтернативни финали.
- **Граматическа и логическа свързаност** – умения за изграждане на правилни и последователни изречения.
- **Завършеност** – наличие на въведение, развитие на действието и край.
- **Езиково разнообразие** – използване на различни части на речта и словотворчески елементи.

За постигане на напредък бяха приложени следните **методи** :

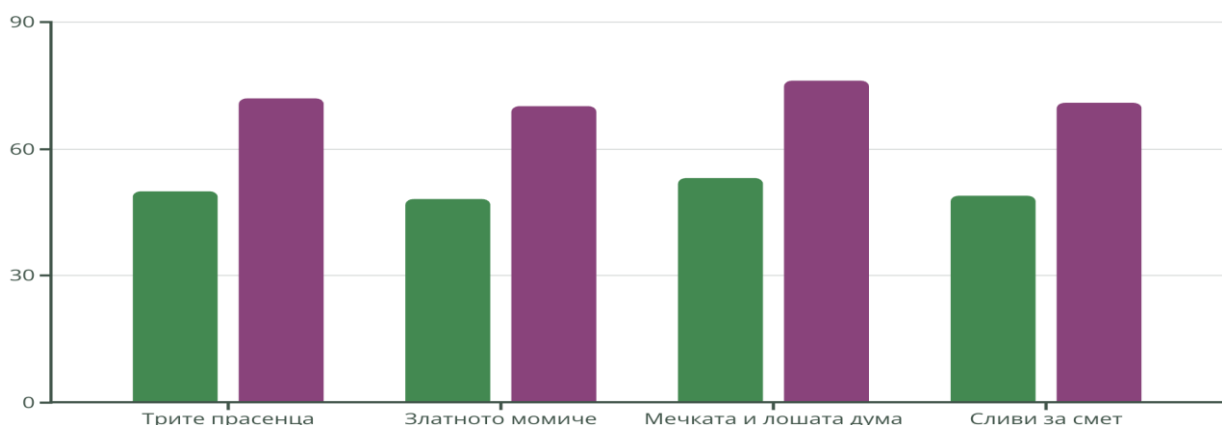
1. **Развитие на въображението** – чрез промяна на познати приказки, добавяне на нови герои и създаване на алтернативни финали.
2. **Подобряване на разбирането за ролята на героите** – чрез обсъждане на техните постъпки и открояване на положителни качества.
3. **Подкрепа на детската изразителност** – чрез драматизации и използване на въпросници за стимулиране на словотворчеството.
4. **Развитие на способността за задаване на въпроси** – самостоятелност при създаването на въпроси, свързани със съдържанието на приказките.

Резултати от първоначалното изследване:

- Приказка „Трите прасенца“: 50%
- Приказка „Златното момиче“: 48%
- Приказка „Мечката и лошата дума“: 53%
- Приказка „Сливи за смет“: 49%

След прилагането на описаните методи и провеждането на повторен тест, резултатите показаха **значително подобрене** в словотворческите умения на децата:

- Приказка „Трите прасенца“: 72%
- Приказка „Златното момиче“: 70%
- Приказка „Мечката и лошата дума“: 76%
- Приказка „Сливи за смет“: 71%

Значителното увеличение в резултатите от повторното изследване се дължи на съзнателното и целенасочено прилагане на методи за стимулиране на детското словотворчество. Работата с познати приказки и тяхната трансформация чрез добавяне на нови персонажи, алтернативни сюжети и финали, ангажира децата емоционално и когнитивно.

Драматизацията, ролевите игри, театралните форми като куклен театър и камишибай, както и индивидуалните предложения от страна на децата, са повишили тяхната мотивация, самостоятелност и езикова изразност. Подходът е засилил личното участие на децата, което е довело до:

- Повече създадени текстове (увеличен **обем**),
- По-богато **езиково разнообразие**,
- По-свързани и **логически завършени** истории,
- Повишена **оригиналност** в предложенията,
- По-ясно структурирани и **завършени** текстове (въведение – развитие – край).

Всичко това обяснява ръста с между 20% и 23% при всяка една от приказките.

Методика на изследването:

1. Приказката „Трите прасенца“

След припомняне на съдържанието на приказката на децата е поставена задача да помислят, какво ще се случи, ако прасенцата са четири? Целта е промяна на съдържанието на текста чрез добавяне на случаен персонаж.

Предложени са следните варианти:

Едно от децата предложи своята идея като четвъртото прасе ще си направи къща от метал, а щом вълкът стигне до третото прасе, няма да запалят огън, но ще успеят да избягат и да стигнат до четвъртото, където е къщата от метал и отново вълкът няма да успее да я издуха.

Друго дете предложи четвъртото прасе да си е направи къщата от камък, като отгоре ще я покрие с листа, за да залъже вълка, че ще я издуха лесно.

Направихме куклен театър зад параван и на всички предложения.

2. Златното момичета

След припомняне на съдържанието на приказката, на децата е поставена задача да помислят, ако мащехата на златното момиче я обича, грижи се за нея, как тогава златното момиче е стигнало до гората и е срещнала магьосницата и как след това е научила нейната сестра да бъде работлива и добра без да се стига до момент, в който тя да бълва змии и гущери, за да се научи, че не постъпва правилно. Целта е влиянието на положителните герои върху децата.

Предложени са следните варианти:

-Златното момиче е било до магазина и на връщане е объркало къщата с тяхна и влезнало при бабата;

- Била е на разходка, станало тъмно и не е знаела накъде да тръгне, за да се прибере;

- Отишла до чешмата да напълни вода, на връщане е решила да мине по нова пътека и се е загубило.

Направихме театър на маса на всички предложения.

3. Мечката и лошата дума

Първо проведох с децата беседа за лошите и добри думи. Как и с какво можем да обидим някого дори понякога неволно. След припомняне на съдържанието на приказката на децата е поставена задача да помислят *как може ловецът да каже на мечката да се грижи за зъбите и устата си без да я обиди*. Целта е извличане на независимо от обстоятелствата, в които е поставен човек.

Интересно предложение е мечката сама да е казала на ловеца, че другите животни не искат да играят с нея и тя не знае защо. Ловецът, като истински приятел, да ѝ помогне със съвет какво да прави или да ѝ каже къде греши. Тогава ловецът я праща на горския зъболекар (таралежа), който ѝ преглежда зъбите.

Другото предложение е, че мечката се хвали на ловеца, че ѝ се клати зъб и много иска да види как се клати, но няма огледало. Тогава ловецът ѝ дава и щом мечката вижда колко са жълти и мръсни зъбите ѝ, иска съвет от ловеца как да си ги оправи. Тогава той я пита дали си мие зъбите. Мечката казва, че никога досега не си ги е мила и не знае дори с какво и как се мият. Ловецът я води в магазина, откъдето тя си купува четка за зъби и паста.

Драматизирахме и двете предложения с децата.

4. Сливи за смет

След припомняне на съдържанието на приказката и разглеждане на илюстрациите, на децата е поставена задача да помислят за продължение на приказката. Целта е свобода на детското въображение при създаване на продължение на приказката.

Предложени са следните варианти:

Момичето и момчето заживели заедно в една малка и порутена къща. Бащата на момчето казал, че само тази къща си имат и няма къде другаде да живеят. Момичето не се уплашило от това, че ще живеят по този начин. Всеки ден готвела и чистила къщи. Щом бащата видял, че е много добра домакиня, а и не я интересуват парите и къщите, една вечер ги извикал и им казал, че има голяма и уютна къща, където могат да се преместят да живеят, защото заслужават.

След като взели момичето за снаха, заживели в голяма къща, взели си куче и котка. Един ден имало страшна буря – загърмяло, завалило, имало много силен вятър, чак издухал покрива на момичето и момчето. Останали без дом, а чакали всеки момент да им се роди бебе. Обикаляли селото и се чудели какво да правят. Срезнали жената, която навремето дала малко смет на момичето, та да си вземе и тя сливи. Щом ги видяла съседката, много се зарадвала. Когато разбрала каква беда ги е сполетяла, ги приютила за известно времето, докато оправят покрива.

Направихме камишибай театър, който за децата е много интересен и любим.

Влияние на приказките върху развитието на социалните умения:

Приказките са мощен инструмент за развитието на социални умения в ранната възраст. Чрез тях децата разбират как да се държат в различни социални ситуации, как да общуват с връстници и възрастни и как да решават конфликти. Те също така формират емоционална емпатия, което е основа за изграждането на добри междучовешки отношения.

Изводи:

1. Обем и дължина на текста

След проведените дейности се наблюдава значително увеличаване на броя изречения и думи, които децата използват при създаване на собствени текстове. Те започват да разгръщат по-дълги и по-пълни разкази.

2. Оригиналност

Децата демонстрират висока степен на креативност чрез добавяне на нови герои, обрати и нестандартни продължения. Всеки вариант е индивидуален и показва личен почерк.

3. Граматическа и логическа свързаност

Наблюдава се по-голяма увереност при изграждането на свързани и последователни изречения. Децата започват да използват съюзи, времеве и причинно-следствени връзки по-естествено.

4. Завършеност на текста

Все по-често се появяват ясно структурирани истории с начало, развитие и край. Децата осмислят нуждата от завършеност и логическо оформление на сюжета.

5. Езиково разнообразие

Употребата на прилагателни, наречия, синоними и словесни изрази се увеличава. Разнообразието се дължи на богатата речева среда, театралните дейности и активното обсъждане на герои и ситуации.

Заклучение

Приказките са не само забавни истории, но и мощен педагогически инструмент. Те играят важна роля в развитието на децата в детската градина, като подпомагат формирането на езиковите умения, когнитивни способности, социализация и емоционално израстване. Чрез правилно използване на приказките педагогът може да насърчи децата да развиват важни житейски умения, които ще им помогнат през следващите образователни етапи.

Литература:

- Вълканова, Р. (2011). *Приказки и развитието на детето: Педагогическа перспектива*. Изд. "Азбукари".
- Герджикова, Н. (2012). *Психологически аспекти на развитието на децата в ранна възраст*. София: Издателство "Анубис".
- Леви, С. (2008). *Психология на детето: Приказките като път към емоционално развитие*. София: Издателство "СофтПрес".
- Лев Толстой. (2015). *Приказки за деца*. Изд. "Просвета".
- Михайлова, М. (2015). *Съвременни методи за работа с деца: Развитие на езиковите и социални умения чрез приказки*. София: Издателство "Просвета".
- Невенова, С. (2007). *Психологически аспекти на възприемането на приказки от децата*. Изд. "Наука и изкуства".
- Петкова, А. (2010). *Приказки в образованието: Ролята на приказния жанр в развитието на детето*. София: Издателство "Знание".
- Петрова, Е. (2012). *Възпитание и педагогическо развитие в детската градина*. Изд. "Детска радост".
- Чуковски, К. (2009). *От какво се състои детската литература?* Изд. "Знание".